

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Orde in de kerk

Hoe zal de eredienst a.s. zondagochtend verlopen?

Wat zal voorspelbaar zijn en wat niet?

Waar zal het over gaan? Wie zullen wat zeggen?

Wat doen de kinderen?

Zal er een koor zijn?

Bent u benieuwd?

Of niet?

B. Luiten ■

Vorige week citeerde ik uit de Acta van de Generale Synode Zuidhorn 2002. Over de *ruimte in de eredienst*, om als zusterkerken van plaats tot plaats een eigen invulling te geven aan de aanbevolen orden van dienst. Omdat ze bedoeld zijn

als een *kader*, als een *voorbeeld*, niet als een complete orde die precies is ingevuld.

Vandaag stel ik de vraag, in hoeverre plaatselijke kerken zich bewust zijn van die ruimte en er gebruik van maken.

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Luiten	
Orde in de kerk	283
<i>Meditatief</i> - E.A. de Boer	
Voorzangers voor Gods troon - 3	286
<i>Wandelen met God</i> - O.W. Bouwsma	
Onze hulp	287
<i>Achtergronden</i> - W. Wierenga	
Het vierde gebod, de sabbat en de zondag	289
<i>Impressie</i> - M. de Vries	
Maria in de moskee	292
<i>Lied van de week</i> - A. de Heer	
Geref. Kerkboek 2006 lied 173	294
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik	
Liedboek gezang 324	296
<i>Uit de kerken, Persberichten</i>	

Geen draaiboek!

De generale synode 2002 heeft er geen onduidelijkheid over laten bestaan. Ten overvloede heeft zij in een toelichting gezegd: 'Deze orden van dienst zijn mogelijkheden om een gereformeerde kerkdienst in te vullen op een manier die bijbels-theologisch, confessioneel en oecumenisch verantwoord is. De orden zijn dus niet op te vatten als een soort proces-verbaal of draaiboek van wat allemaal hooguit in een kerkdienst kan plaatsvinden en hoe dat uitgevoerd moet worden. Hoe die invulling verder wel en niet zou mogen zijn, wordt geen voorwerp van regelgeving.

Het huidige artikel 65 KO dient in de hier aangegeven zin te worden uitgelegd en gehanteerd.' Dat is duidelijke taal. Taal van ons allemaal. En zeker niet voor het eerst zo gezegd. Keer op keer is benadrukt door generale synodes, dat liturgie niet 'van boven af' wordt opgelegd.

In de Acta van de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 valt bovendien het volgende te lezen: 'Inzake de vormgeving van de eredienst is veel niet uitdrukkelijk geregeld in de kerkorde of

de goedgekeurde orden van dienst. Het behoort tot de bevoegdheid van de kerken besluiten te nemen over zaken als beurtzang, medewerking van een koor, gebruik van muziekinstrumenten, een stil gebed, zingen van een votum, van het 'amen', van responsies, de dienst van de voorlezer, de plaats van de afkondigingen, het gebruik van technische hulpmiddelen, de wijze van collecteren, enz.' Dat is ook duidelijk. Kort samengevat: veel is niet geregeld in de orden van dienst (1996), en wat daarin wel geregeld is, heeft een voorbeeldfunctie (2002). De vraag is alleen, in hoeverre dit leeft.

Geen draaiboek?

Ik denk, dat menige predikant een macrootje in z'n pc heeft zitten voor de zondagse liturgie. Dat is gemakkelijk, hoef je alleen nog maar de liederen en de Schriftgedeelten in te vullen. De rest is standaard.

Hoezo geen draaiboek?

Er zijn kosters die, als ik een liturgie doormail, alleen de liederen en Schriftgedeelten eruit pikken om door te geven aan de organist. 'De rest is toch allemaal hetzelfde'. Hetgeen tot verrassingen kan leiden. Eens gaf ik in een zusterkerk aan, dat we de dankzegging en de voorbeden zouden afsluiten met het zingen van een lied. Zo had ik dat ook aangegeven in de toegezonden liturgie. Niettemin zette de organist een voorspel in van 5 minuten, de diaconen gingen collecteren en daarna ging de gemeente staan. Want zo was het vaste patroon 'na het grote gebed'.

Zo zijn er meer voorbeelden te noemen waaruit blijkt dat er niet of erg weinig wordt nagedacht over de vormgeving van een eredienst. Ik denk dat er toch heel veel standaard is, elke zondag hetzelfde, alle liturgische handreikingen ten spijt.

Terwijl de teksten die ik citeerde stimuleren, dat plaatselijke kerken juist wel nadenken over hoe het zal gaan in de erediensten. Niet om daaruit dan alsnog een standaard draaiboek te destilleren, maar om van week tot week bewust bezig te zijn met de Ontmoeting van God.

Alleen God is ons houvast

'Daar zitten ze bij ons in de gemeente niet op te wachten', die reactie hoor ik al klinken. Het vaste patroon geeft immers veel rust, herkenning en een veilig gevoel. Met als gevolg geen enkele 'afwijking' van wat 'normaal' is. Nu hoeft dat in zichzelf niet verkeerd te zijn. Maar de valkuil is zo groot dat mensen zich gaan hechten aan de vormen, die voor hen bekend en vertrouwd zijn. M.i. is die situatie in menige plaatselijke kerk ruimschoots aanwezig, met als gevolg dat alles wat dan eens anders gaat bij voorbaat verdacht is. Hele gesprekken komen daaruit voort, niet zelden met ondertonen van bezorgdheid en van

afkeuring. Met als resultaat dat het gesprek wordt beheerst door zaken die niet van wezenlijk belang zijn, maar die op die manier wel steeds belangrijker worden. Met verdriet merk ik, hoe inhoudelijke gesprekken daardoor gedomineerd kunnen worden. Er is veel te bespreken in deze tijd, dat moet ons niet bevreemden, want de vragen komen van alle kanten. Maar het is zo intens jammer als intussen mensen zich vooral laten leiden door hun hang naar het oude vertrouwde. In de traditie voelen zij zich veilig. Mijn reactie daarop is: laat dan die traditie zo niet ontstaan, want vormen zijn niet bedoeld om veiligheid te bieden! Onze veiligheid is in onze Heer, die zijn gemeente vergadert in een grote verscheidenheid en veelkleurigheid.

Johannes de Doper heeft ooit zijn dienst getypeerd als die van de vriend van de bruidegom. De vriend, *die de bruid naar de bruidegom brengt*. Dáárover gaat het in de erediensten! Onze liefdevolle God spreekt tot het hart van zijn volk, met woorden die harten openen en mensen veranderen. Hij spreekt om naar Zich toe te leiden, om wederliefde te bewerken. En de gemeente reageert daarop, van jong tot oud. Gelovig, diep doordacht, en ook spontaan, bewogen door het Woord van die dag. Daarbij mogen best bekende patronen dienst doen, als we maar niet denken dat daarin alles te vangen is. Dat kan niet! Hoe bekend Gods verbond ook is, het is toch ook elke dag weer nieuw. Is het niet juist de bedoeling van de wekelijkse Ontmoeting, dat het verbond vernieuwd wordt? Laat dan niet de indruk worden gewekt, dat het altijd hetzelfde is. Ja, dat het altijd hetzelfde zou *moeten* zijn. Er is zoveel variatie

**onze veiligheid is in onze
Heer, die zijn gemeente
vergadert in een grote
verscheidenheid en
veelkleurigheid**

mogelijk in zingen en musiceren. En ook in het spreken over God, en over het geloof in Hem. En in het bidden tot Hem. Onze verbondenheid met God is ons sieraad, als een diamant met heel veel vlakjes. Je kunt hem eindeloos draaien, van alle kanten bekijken, steeds licht er weer iets anders op met een diepe gloed. Laat dat uitkomen in de opzet van de eredienst, van week tot week met andere accenten, ondersteund door variatie in muziek en zang, en wellicht ook in wie wat zegt. Dan ervaart iedereen, dat onze vastheid niet in vormen zit. Daarmee leren we losser omgaan, om te meer te ontdekken hoe God zelf ons houvast is, en Hij alleen.

Alles doen naar Gods wil

Ik hoor vaak zeggen, als het hierover gaat: 'ja maar, de mens moet niet te belangrijk worden, het gaat om God en dat alles gebeurt naar zijn wil.'

Daar ben ik het mee eens.

Tegelijkertijd, ik kan ook op een goede manier zeggen, dat de mens wél belangrijk is. De mens is enorm belangrijk! Hij is dat niet uit zichzelf, maar omdat Jezus speciaal voor hem uit de hoge hemel neerdaalde en zijn leven voor hem gaf tot een losprijs. De individuele mens is zó belangrijk en waardevol, dat de Heer ons keer op keer op het hart bindt, dat wij niemand verloren mogen laten gaan. Door ons toedoen mag niemand vervreemden, afknappen, op een verkeerde weg terecht komen, eenzaam blijven, zich afgewezen voelen, enz., enz. Want dan weet de Heer ons te vinden, we zullen aan Hem persoonlijk rekschap daarover moeten afleggen. Zo hoog neemt Hij dat op.

En dat alles moet gebeuren naar zijn wil? Ja, maar zoek dat alsjeblieft niet in het formele. De wil van God heeft zijn eigen Zoon kernachtig onder woorden gebracht in bijv. Joh. 6:40: 'Dit wil mijn Vader: dat iedereen die de Zoon ziet en in Hem gelooft, eeuwig leven heeft, en dat Ik hen op de laatste dag uit de dood zal opwekken.' Ieder gebod, ieder voorschrift staat in dat kader en ademt die geest. 'Naar de wil van God' is niet dat we Hem vaststaande patronen aanbieden, zoals wij die als het allerbeste hebben uitgedacht. Het is, dat wij Hem teruggeven wie wij zijn, in dankbare gehoorzaamheid en liefdevolle trouw en toewijding. Waar dat uit de verf komt, verdwijnt als vanzelf de gedachte aan een draaiboek, want daar is geen draaiboek voor.

Ik zeg dat niet om spitsvondig te wezen. Ik zeg dat, omdat ik onder de mensen zoveel nood zie. Zoveel verlangen naar God zelf, om door alles heen Hem te zoeken, bij Hem te schuilen, in Hem de zin van alles te ontdekken. Mensen hebben liefde nodig, niet van het oppervlakkige en vrijblijvende soort, maar die echte die uit God is. Dan kan en mag het niet zo zijn, dat ze in de kerk tegen een orde en een regelmaat aanlopen, waarin bij voorbaat alles moet passen. Omdat het anders niet mag. En erger nog, dat ze worden ontvangen in een sfeer waarin vooral belangrijk is of alles wel 'goed' gaat, hoe dat ook mag zijn. Is dat een manier waarop je mensen in nood ontvangt, dat ze in de kerk alles wel 'goed' moeten doen, omdat al het andere niet geaccepteerd wordt? 'Laat alles in goede orde gebeuren', is ook zo'n gevleugeld woord in dit verband. Uiteraard moet die goede orde er zijn, we naderen tot de heilige God. Maar dat is niet hetzelfde als een standaard opzet van elke eredienst, het gaat erom dat alles ordelijk toegaat. Paulus gaf aan dat sprekers niet door elkaar heen mogen praten in de samenkomst, bijvoorbeeld. Dat is ordelijk, nog steeds. Maar niet als een doel in

zichzelf of als een ijkpunt van ware kerk. Het wil dienen om bruidegom en bruid steeds weer heel dicht bij elkaar te doen zijn.

Naderen tot God

Deze gedachten schrijf ik neer in het verlengde van wat ik onlangs eerder schreef in dit blad over de lezing van de wet en het zingen van liederen in de eredienst. Ik stem van harte in met het unieke van de onvervangbare tekst van de tien geboden, als mede met de blij-

mensen hebben liefde nodig, die echte die uit God is

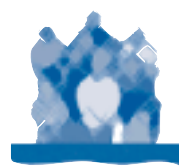
vende waarde van de psalmen als liederen van Gods verbond. Laat daar geen misverstand over zijn. Waar ik voor waarschuwen wil is: laat de hoge kwaliteit niet de enige norm zijn in de eredienst. Een norm waarmee we vervolgens elkaar de maat nemen, en veel in de eredienst laten verstarren op een niveau dat menigeen ontgaat.

Niet voor niets is door de kerken samen uitgesproken, dat er plaatselijk veel bevoegdheid is om de liturgie op een eigen manier inhoud en gestalte te geven. Kerkenraden en predikanten kunnen handelen naar bevind van plaatselijke zaken. Wie zijn de mensen hier, wat weten zij, welke taal spreken zij, wat beweegt hen, wat zijn hun vragen, hun vreugden, hun moeiten, enz.? En ook: wat kunnen zij, welke gaven zijn inzetbaar, gaven van woord, zang, kunst, muziek, enz.? En ook: welke leeftijden zijn hier, hoe naderen kinderen tot God, of ouden van dagen, of gehandicapten, enz.? En ga zo maar door.

De enige norm mag niet zijn 'wat is de beste tekst?'. Ook en vooral telt mee: 'hoe naderen al deze mensen werkelijk tot God, met heel hun hart, heel hun ziel, heel hun verstand en al hun kracht?' Om die reden heeft Jezus zelf hier op aarde heel wat orde verstoord, om mensen te bereiken en tot God te brengen. Het werd Hem niet in dank afgenomen. Nu laat Hij ons delen in zijn gezindheid.

Door mijn gedachten gaat Jezus' woord, dat de mens er niet is voor de sabbat, maar dat de sabbat er is voor de mens. Om hem te dienen, zodat hij zijn God kan dienen. Mag ik nu ook zeggen, met een variant daarop: de mens is er niet voor de liturgie, maar de liturgie is er voor de mens? Begrijp me goed: alle liturgie is gericht op God, dat is het punt niet. Maar ik bedoel hiermee te zeggen: liturgie is geen doel in zichzelf, het gaat om de mens die in de liturgie tot God gaat, om Hem te aanbidden en te prijzen, met heel zijn leven. Dat is het hoge doel, elke zondag nieuw.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Voorzangers voor Gods troon

Openbaring: vierentwintig is twee keer twaalf 3

Vierentwintig oudsten in de hemel, de raad van de troon. Ministers van de kroon. Die van hun tronen afkomen in aanbidding en hun kronen teruggeven. Zij zijn voorgangers en voorzangers. Spiegelbeeld van de kerk op aarde - onder aanvoering van de oudsten. Twee keer twaalf: de gemeente uit Israël is de wereld ingetrokken.

E.A. de Boer ■

De voorgangers en voorzangers blijken ook voorbidders. 'Ieder van hen had een lier én een schaal vol wierook', wordt verklaard als: 'dit zijn de gebeden van de heiligen' (5:8). Als priesters die het wierookoffer van de dag komen brengen. Geen schalen vol met Gods gramschap. Wel gevuld met gebeden.

Zijn er dan toch heiligen in de hemel die voorbede voor de gelovigen op aarde doen? In die zin dat de oudsten de gebeden van de heiligen op aarde presenteren. Geen zelfstandige voorbede op grond van eigen prestatie, maar presentatie van de gebeden van Gods volk op aarde. Alsof zij de gebeden aanbieden en zich erachter stellen.

Als ergens de eenheid van de kerk van alle tijden blijkt, dan hier. Eén gebed om de heiliging van de Naam in ons leven, om de komst van het rijk van Christus als Koning in hemel en op aarde, om het volbrengen van Gods wil. Bidden schept een sterke band. Tussen aarde en hemel. Daarin komt de solidariteit van Gods volk tot uitdrukking: van toen en nu, in hemel en op aarde.

Verderop zien we engelen optreden. Het is bij het verbreken van het zevende zegel door het Lam.

Eén engel neemt met een gouden wierookschaal plaats bij het altaar. In het hart van de hemel, in de kern van de tempel. Het is alles goud wat er blinkt! 'Hij kreeg een grote hoeveelheid wierook om die op het gouden altaar voor de troon te offeren, samen met de gebeden van de heiligen' (8:3).

De gebeden van de aarde, doorgegeven door de oudsten in de hemel, worden ten offer gebracht. Aan God opgedragen. Met enorme effecten - alsof er een kernbom detoneert. 'Er volgden donderslagen, groot geraas, bliksemschichten en een aardbeving.' Dat is het effect van het gebed - het gezamenlijk gebed van de kerk en alle gebeden samen - dat door God wordt aangenomen. De zaak komt in beweging. De zaak van Gods naam, rijk en wil.

Wat zal ook de oude Johannes op het kale eiland gebéden hebben! Vóór de gemeente die hij niet kon voorgaan. Wat zal hij anders gedaan hebben dan bidden, toen hij op de dag van de Heer door de Geest in beslag werd genomen?! Met recht noemde hij zich 'De oudste'. Eén van de mannen van het eerste uur. Die de Heer Jezus gezien hebben. Wat zal hij in zijn gebeden bemoedigd zijn geweest toen hij oudsten rond de troon zag voorgaan in gebed! Hij is niet alleen met zijn gebeden.

Misschien heeft hij teruggedacht aan de tijd van de eerste gemeente, de moederkerk in het aardse Jeruzalem. Een kerk die geleid werd door 'de oudsten'. Mannen als hij, die de Heer gehoord hebben. De oude Johannes krijgt het hemelse Jeruzalem te zien - met vierentwintig oudsten, betrokken bij de leiding van God. Ook al is de gemeente van Jeruzalem op de vlucht geslagen, het hemels spiegelbeeld laat hem zien: het Lam regeert! De eerste oudsten zijn tot ministers van de kroon gepromoveerd.

Voorgaan met het Woord, voorzingen van het lied, voorbidden met de heiligen: in het spiegelbeeld van de dienst van de oudsten in de hemel zien we de kerntaak van ouderlingen op aarde. Oudsten: mannen met ervaring in het volgen van het Lam. Samen in een raad - met een steunpunt in de hemel.

Vierentwintig oudsten: voorgangers, voorzangers, voorbidders. Zij maken de kerk uit Israël in de bekroning zichtbaar. Zij sporen ons aan om het Lam te volgen en Christus' kerk te dienen op de plaats waar Hij ons neerzette. Zo staat geen dieenaar er alleen voor.

Dr. Erik de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist en eindredacteur van dit blad.

Onze hulp

wandelen met God

Elke kerkdienst begint met dezelfde, rituele woorden uit Psalm 124: *Onze hulp is de naam van de HEER, die hemel en aarde gemaakt heeft.*

O.W. Bouwsma ■

Hoe zou het op je overkomen (geschokt?) als er onverwacht andere woorden gebruikt zouden worden? Nog 'erger': stel je voor dat je de impact van die woorden wel realiseert en tegelijk beseft dat er in je leven zoveel aan leed en gram ligt, dat je je afvraagt of dat echt wel het geval is, dat Gods Naam je hulp is? Wat dan? We zingen het wel tegenwoordig, of de voorganger spreekt die woorden uit, maar wat doe je als luisteraar/zanger ermee? Wat denk je erbij, hoe raakt het je?

Gods Naam

We hebben die woorden van het votum wel enigszins uit psalm 124 gerukt, om zo te zeggen.

Die woorden vormen het slot van de psalm. Een soort conclusie. Een eindpunt om mee verder te kunnen, want de psalm heeft in feite een open einde: het leven gaat verder...

Het kan vreemd overkomen als die woorden standaard het begin van een kerkdienst markeren.

Je snapt het wel: het is een mooi begin. Je zegt ermee dat ook die ontmoeting in de kerkdienst niet zonder God kan en mag. Zijn Naam staat als een boog gespannen over wat er allemaal gebeurt. Over wat er gezongen wordt, gebeden, gepreikt, beleden. Maar ook over wat je daar als mens denkt, mee bezig bent en zo voorts. Gods Naam is onze hulp. Het gaat over zijn Naam, die aangeeft wie Hij is. Het gaat om God zelf. Hij is onze hulp. Onze goddelijke helper. We kunnen niet zonder Hem, niet zonder de Naam.

Gods hulp?

Je hoort of zingt het mee.

Dringt het door?

Het is wat mager die woorden alleen toe te passen op wat komen gaat.

Je zegt er immers ook mee dat je als hulpvrager aanwezig bent?

Met heel je hebben en houden?

Is het waar dat God je helper was en is en zal zijn? En hoe heb je dat dan ervaren?

Er zullen vast mensen zijn, die allerlei gebeur-

tenissen, rampen hebben meegemaakt. Ze zeggen dat voor hun besef God helemaal zo'n geweldige helper niet is geweest. Dan zou het in hun leven wel even anders zijn gegaan.

Toch?

Het kan makkelijk zo zijn, dat je dat zelf ergens ook zo hebt ervaren. Dat God op de een of andere manier steken heeft laten vallen en helemaal zo'n hulp niet was, als jij dacht dat Hij zou moeten zijn.

Nou, zing dat dan maar eens mee: onze hulp is de Naam van de HEER...

Is dat dan niet wat aan de schijnheilige kant?

Iedereen

Vanuit de psalm wil ik er graag een paar dingen over schrijven.

In de eerste plaats: het gaat niet alleen maar om het gevoel van de enkeling, maar het begint meteen met de opwekking: laat iedereen meedoen! En je kunt er vanuit gaan, dat diezelfde 'iedereen' ook bestaat uit mensen die weten wat het leven bieden kan. Het gaat even later niet voor niets over alles verslindende monsters en vernietigende tsunami's!

Dat is trouwens al iets om mee te nemen: dat aspect van gezamenlijkheid, verbondenheid, waarin je aan de ene kant als individu opgaat, en toch je zelf mag blijven... Het zou bepaald geen overbodige luxe zijn als wij vanuit ons ikerichte denken daar heel wat meer aandacht aan zouden besteden...

Vervolgens wil ik iets naar voren brengen over wat God toelaat in een mensenleven. De dichter schrijft niet: Goddank, ik heb nergens last van gehad... Integendeel. Hij heeft zijn portie te dragen gehad. En desondanks stelt hij: als God niet voor ons was geweest... (nou dan weet je het wel wat er gebeurd zou zijn...). Dat staat nogal haaks op de manier van denken van hedendaags consumerend christendom. Hulp (zelfs van God) is bijna op afroep beschikbaar en efficiënt. En is dat niet zo, dan is er bij de Organisatie Boven wat mis.

De vraag is of dat zo is. In feite is dat helemaal geen vraag. God beloofde ons geen paradijs op aarde.

Ontkomen?

We zijn ontkomen... juicht Psalm 124.
Dat zongen mensen na de vrijmaking: en wij zijn vrijgemaakt (er stond vrijgeraakt, met een r, en niks met een m, maar je ziet hoe concreet toepassingen zomaar kunnen en mogen worden)! Ja, we zijn ontkomen... maar wat heeft ons dat niet gekost! We zijn ontkomen... maar mijn kind stierf wel, wat dus ontkomen. Ik kreeg wel borstkanker, dus hoe zo vrij geraakt? Mijn moeder ging wel dood, dus wat ontkomen? Wat: God voor ons? Mijn werk, mijn geliefde, mijn lijf... Je moest eens weten, dichter van Psalm 124. Had je het dan nog zo neergezet? Hoe zo: als God niet voor mij/ons was geweest... Hij was eerder tegen ons, toch? Wees eerlijk! We zijn wel degelijk gestrikt in dat net van Psalm 124. Door de kanker, de mislukkingen, de dood... En dan belijden: onze hulp is de Naam van de HEER?

Ik moet denken aan die drie jongens in de brandende oven. Ze knielden niet voor dat beeld van koning Nebukadnessar. Ze gingen er de oven voor in. Wat zeiden ze? Ze zeiden: Koning, God zal ons bewaren en zo niet, dan bewaart Hij ons nog... Begrijp je? Ik zou zeggen: als je het niet begrijpt, maak dan vanavond wat tijd en denk of praat daar dan eens over door. Daniël 3:16-18.
Als God niet voor ons was geweest...

En denk dan maar door over die hoogten en diepten, leven en dood van het slot van Romeinen 8.

Elke dag

Elke dag komt het aan op je geloof in een God die je nooit zag en toch is Hij in Jezus Christus het middelpunt van ons leven.

Elke dag komt het aan op je hoop, terwijl je niet weet wat de toekomst je brengt. Maar wat God doet is en blijft welgedaan. Ook als het om jezelf gaat en je er geen bal van snapt.

Elke dag komt het aan op je liefde, waarin je helemaal niet uitblinkt. Terwijl je Gods liefde in Jezus kent en eruit wil leven.

Elke dag gaat het weer om leven op de rand, om zo te zeggen. De rand van Godsvertrouwen en dat gevoel van menselijke onmacht.

Maar staan blijft: als God niet voor ons was geweest...

Voor mij...

Christus bepaalt ons leven, wat God beloofde. Daar mag je getuige van zijn, door dik en door dun.

Onze hulp is de Naam van de HEER.

Hemel en aarde maakte Hij.

Wat kan er gebeuren?

Nou?

Ds. Oeds Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:

Dr. E.A. de Boer

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-
rom verkrijgbaar bij de Chr.
Blindenbibliotheek voor blinden
en slechtzienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Het vierde gebod, de sabbat en de zondag

Ruimte voor twee opvattingen

Het is niet mijn bedoeling om in dit artikel mijn opvattingen over het vierde gebod uiteen te zetten. Ik heb dat eens gedaan in een preek over Zondag 38 HC, en wel in maart 1983. Er zijn bezwaren tegen deze preek ingebracht, als zou hij in strijd zijn met 'Schrift en Belijdenis'. Die bezwaren zijn door de Raad van de Gereformeerde Kerk (v) te Helpman afgewezen en de visitatoren van de Classis Groningen vielen de kerkenraad daarin bij. Daarmee was de zaak kerkelijk afgedaan.

W. Wierenga ■

In die preek heb ik laten zien dat de kerk in het nieuwe verbond niet meer een door God in het vierde gebod of op andere manier verordende rustdag kent. Wél kent de NT-ische kerk een vaste dag voor de samenkomsten en dienen de kerkelijke uitspraken over het rust houden op die dag in ere gehouden te worden.

De bedoeling van dit artikel is een andere. De Synoden van Leusden (1999), van Zuidhorn (2002) en van Amersfoort (2005) hebben zich met deze materie bezig gehouden. De Synode van Zuidhorn kreeg te maken met bezwaarschriften tegen enkele uitspraken van de Synode van Leusden ter zake, vooral tegen de uitspraak 'dat de opvatting... dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijke gebod, niet te veroordelen is'. De Synode van Zuidhorn hield de uitspraken van Leusden echter overeind en benoemde 'studiedeputaten' die een rapport hebben geschreven onder de titel: *Zondag, HEERlijke dag*. Dat studierapport is behandeld op de Synode van Amersfoort. Er is toen besloten het rapport in verkorte vorm als een handreiking aan te bieden aan de kerken. Deze synode heeft ook belangrijke opmerkingen gemaakt over de beroemde zes regels over het vierde gebod van de Synode van Dordrecht 1618/19.

Zakelijk hebben deze drie Synoden gesteld dat er binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland altijd ruimte is geweest voor twee opvattingen aangaande het vierde gebod en de zondag. Er kan, zei de Synode van Zuidhorn, niet gesteld worden dat in de geschiedenis van de gereformeerde kerken altijd een strikte zondagsrust (op grond van het vierde gebod) is gepredikt. Steeds heeft er ook ruimte

bestaan binnen die kerken om te verkondigen dat het rusten op één dag in de week, op de zondag (aan welk rusten elke gereformeerde hecht!) niet geschiedt op grond van het vierde gebod.

Nu wordt van de zijde van *Reformanda* en van *Eén in Waarheid* gesteld dat die ruimte binnen de gereformeerde kerken er niet of zelfs nooit geweest is.

Dit artikel zal aantonen dat die stelling niet te verdedigen valt. Dít is wel reeds duidelijk: in 1983 bleek die ruimte er wél te zijn. De preek die ik hield, is niet veroordeeld binnen de kerken. Maar ook veel eerder in de geschiedenis van de gereformeerde kerken blijkt die ruimte er te zijn geweest.

De Synopsis Purioris Theologiae

In 1625, zes jaar na de sluiting van de beroemde Synode van Dordrecht, verscheen een boek geschreven door vier gereformeerde professoren in de theologie, onder de titel *Synopsis Purioris Theologiae*. Theologie bestond toen nog bijna uitsluitend uit dogmatiek. Het boek geeft een overzicht van de gereformeerde leer. Ik maak hier gebruik van de *Synopsis of overzicht van de zuiverste theologie*, naar de zesde uitgave bezorgd en van voorrede voorzien door Dr. H. Bavinck (1881); in de Nederlandse taal overgezet door Dirk van Dijk, v.d.m. te Hollum (Am.), 1964/1975. Er staat een hoofdstuk in, getiteld: *Over de sabbath en de dag des Heren*. De schrijver is Antonius Thysius. De drie andere professoren heetten: Walaeus, Polyander en Rivetus. De vier hoogleraren verklaren in hun boek dat ze alle vier achter de inhoud van alle hoofdstukken ervan staan.

De sabbat, zo staat er in hoofdstuk 21, paragraaf 42, “behoort geheel en al tot de soort van dingen, die aan verandering en opheffing onderhevig zijn”.

In paragraaf 43 lezen we vervolgens: “Ja waarlijk en werkelijk moet de duur ervan (van de Sabbath, WW), gelijk die van de andere ceremoniën van het Oude Testament (*die typen en voorbeelden van de toekomstige goederen geweest zijn*, Hebr. 9:9 en 10:1, hetzij van Christus, hetzij van zijn weldaden; en *schaduwen, waarvan Christus het lichaam is*, Col. 2:17, *ja een opvoeding tot Christus*, Gal. 4:2) verstaan worden tot op de tijd *tevorens bestemd en van de verbetering, (prothesmias en diorthoseos)*, Gal 4, Hebr 9, 10, en hij (de sabbat) is met de overige gebruiken en schaduwen van het Oude Testament door de komst van Christus de Heer tenietgedaan”.

In paragraaf 45 staat: “En voorwaar wijl Christus zegt dat Hij, gelijk Hij *meerder is dan de tempel*, zo ook *een Heer is van de Sabbath*, Marc. 2:28, duidt Hij aan dat de Sabbath zó in zijn macht is, dat Hij daarover niet alleen beschikken kan, maar die ook teniet doen kan. Ja, de Apostel wijst aan dat hij (de sabbat) teniet gedaan is”. Dan volgt verwijzing naar Rom 14:5 (*de één acht de ene dag boven de andere, de ander acht ze gelijk*) en naar Gal 4:10 (*gij onderhoudt dagen, en maanden en tijden en jaren, ik vrees dat ik tevergeefs onder u gearbeid heb*) en naar Col. 2:16 (niemand oordele u om spijs en drank of wat betreft de feestdag of van de nieuwe maan, of van de Sabbatthen, die schaduwen der toekomende dingen zijn, maar het lichaam is van Christus).

“Derhalve is de Sabbath, wat de zaak én wat de naam aangaat, naar die bijzondere opvatting in het rijk van Christus afgeschaft; en wel dermate dat er in het Nieuwe Testament bij vermelding van de wet, onder het gezichtspunt van gebod voor de Christenen nergens enige melding van gemaakt wordt”.

Het vierde gebod

Dat betekent voor de schrijvers allerminst dat het vierde gebod is afgeschaft. De afschaffing van de sabbat impliceert niet de afschaffing van het vierde gebod (46).

Het blijvende in het vierde gebod is namelijk, dat er *een geschikte vaste dag* moet zijn voor de samenkomsten. Een vaste dag “die God of bepaald heeft, of ter bepaling van de orde en hetgeen gepast is, in de vrijheid der Kerk gelaten heeft, tot welker onderhouding de gehele Kerk verplicht wordt” (par. 46).

In paragraaf 50 wordt gezegd, dat de apostelen nog enige tijd de sabbat hebben onderhouden bij hun omgang met de Joden. Maar toen het Jodendom en de kerk van elkaar waren vervreemd en de apostelen zich tot de heidenen hebben gewend, zijn zij (de apostelen) begonnen andere tijden van samenkomst te houden. Er volgen verwijzingen naar bijbel-

plaatsen en naar de apostolische vaders (51-54).

Dan in paragraaf 55: “deze dag (de zondag, eerste dag van de week, WW) is nu, hoewel van apostolische instelling en gebruik, toch niet zo *in zichzelf en door zichzelf heilig*, alsof hij een heilig mysterie, figuur of symbool bevat, of op zichzelf een deel, of instrument van vroomheid is (gelijk onder het Oude Testament met name de dag van de Sabbath), maar hij (de eerste dag van de week, WW) is alleen maar volgens de christelijke vrijheid, door de apostelen wijselijk bepaald en verordend, ter wille van de leer, de orde en de staatsinrichting, en bestemd om vroomheid en heiligheid te dienen. En de onderlinge gelijkheid der dagen, Rom. 14:5; Gal. 4:10; Col. 2:16 kan met deze bepaling bestaan”. Er wordt aangedrongen op “een matige en eerbiedige onderhouding, zoals namelijk de rust noodzakelijkerwijs voor de goddelijke verering vereist” (de goddelijke verering is de eredienst op zondag).

de apostelen hebben een andere dag voor de samenkomsten gekozen, namelijk de eerste dag van de week

Wanneer is de sabbat dan ingesteld? De *Synopsis* zegt (13-15): dat is niet helemaal zeker. Het zou kunnen zijn dat de sabbat is ingesteld bij de schepping en wel voor alle mensen, maar het is ook te verdedigen dat de sabbat is ingesteld na de uittocht uit Egypte en wel voor het Joodse volk. Is een antwoord op deze vraag niet te vinden in Gen 2:2-3? Nee, zegt de *Synopsis*. Het is mogelijk dat God toen de zevende dag wel als rustdag bestemde, maar pas later, na de uittocht uit Egypte, echt overging tot het instellen ervan. In Gen 2:2-3 kan sprake zijn van prolepse, dat is: door anticipatie. Dat betekent: Gen. 2:2-3 verwijst naar iets dat pas later plaats vond.

Aan wie is de sabbat als rustdag dan voorgeschreven? Waarschijnlijk aan de Israëlieten. Voor hoelang was de sabbat ingesteld? Tot de tijd van Christus. Toen werd de sabbat teniet gedaan, afgeschaft (45).

Kwam er een andere dag voor in de plaats en is op die andere dag nu het vierde gebod van toepassing, zodat we moeten spreken van de door God ingestelde rustdag van het Nieuwe Verbond? Nee. De Apostelen hielden zich in hun omgang met de Joden aan de sabbatdag, in christelijke vrijheid en om geen ergernis te geven. Later zijn de apostelen begonnen

andere tijden van samenkomst te houden, en wel op de eerste dag van de week als de dag van Christus' opstanding. Ze hebben die eerste dag van de week verordend om die gewoonlijk te onderhouden (et consueto observandum ordinarunt). Volgt een verwijzing naar 1 Kor. 16:1-2.

Uitdrukkelijk wordt in de *Synopsis* (par. 60) de mening verworpen dat "de Sabbath niet zozeer tenietgedaan, als wel alleen maar op de dag des Heren overgebracht en daarin veranderd is..."

Samenvattend moet gezegd worden: de apostelen hebben een andere dag voor de samenkomsten gekozen, namelijk de eerste dag van de week. Deze dag valt onder de bepaling dat alle dagen gelijk zijn. Maar het blijvende van het vierde gebod is dat er een geschikte vaste dag voor de samenkomsten moet zijn. Nee, de eerste dag van de week is niet zoals de Joodse sabbat een geheiligde dag. Hij is de door de Apostelen ingestelde dag voor de samenkomsten en daar moeten we ons aan houden. Er moet zoveel mogelijk rust gehouden worden in verband met de erediensten.

Walaeus

Met deze uiteenzetting hebben we tegelijk een duidelijke verklaring in handen van de zes punten van de Dordtse Synode, die gesloten werd zes jaren vóór de *Synopsis* verscheen. Immers, drie van de schrijvers van dit boek hebben ook meegewerkt aan het opstellen van die zes punten van Dordt, namelijk Polyan-der, Walaeus en Thysius. Zowel de zes punten van Dordt als het hoofdstuk over de sabbat en de dag des Heren in de *Synopsis* zijn mede door deze drie geleerden opgesteld.

Bovendien heeft Walaeus een eigen geschrift over deze materie uitgegeven. In 1628 verscheen zijn *Dissertatio de Sabbatho*. Daaruit geeft H.B. Visser in zijn dissertatie (*De geschiedenis van den sabbatsstrijd onder de gereformeerden in de zeventiende eeuw*, 1939) het volgende weer: Walaeus is van mening dat de sabbat in het paradijs is ingesteld. Ceremonieel is het houden van de zevende dag en dat is verval- len. Moreel en blijvend in het vierde gebod is: één van de zeven dagen van de week moet gehouden worden om die te heiligen. "De instelling van den Zondag berust niet op een bevel van Christus, en men kan niet zeggen dat Christus dien dag geheiligd heeft, doordat Hij is opgestaan; elke Donderdag, de dag van Christus' hemelvaart, wordt toch ook niet gevierd". Hij acht de zondag ook weer niet van louter menselijke autoriteit; maar hij is door de apostelen en de Apostolische kerk ingesteld ter herinnering aan de weldaden van Christus' opstanding. De viering van de zondag is volgens Walaeus dus deels een goddelijke wet, namelijk voorzover het vierde gebod over de zevende dag moreel is, dat wil

zeggen, voorzover het vierde gebod gebiedt dat één van de zeven dagen geheiligd moet worden (Visser, 105-6).

Gomarus en Rivetus

We kennen allen Franciscus Gomarus, de grote bestrijder van de Remonstranten. Ook Gomarus heeft meegeholpen om de zes punten van Dordt op te stellen. In 1628 verscheen van Gomarus een geschrift over sabbat en zondag. Hierin betoogde Gomarus dat de sabbat is ingesteld na de uittocht van het volk Israël uit Egypte. Gen 2:2-3 zegt niet dat de sabbat is ingesteld vlak na de schepping. Er is daar sprake van anticipatie. Ontkend moet worden dat de eerste dag van de week door de apostelen tot de dienst Gods is ingesteld. Het is niet zo dat één van de zeven dagen van de week krachtens het vierde gebod moet onderhouden worden (Visser, 106-7).

Een andere schrijver van de *Synopsis*, Rivetus, is van mening dat de sabbat is ingesteld in het paradijs; maar dat betekent niet, dat wij aan die dag gebonden zijn. Er is onderscheid tussen het morele (blijvende) en het ceremoniële; aan het laatste zijn we niet gebonden; we zijn dus vrij betreffende de keuze voor een bepaalde dag. We moeten ons wél houden aan wat in de kerk als orde is vastgesteld. Het waarnemen van de zondag is niet door Christus ingesteld tot blijvend gebruik van de kerk. Het blijvende in het vierde gebod is het ophouden met slaafs werk op een dag om die dag te wijden aan de dienst van God (Visser, 107-9).

Volgende week volgt het tweede deel.

Ds. W. Wierenga is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman.

Met dank aan K. Wierenga te Grafhorst voor zijn hulp.

Maria in de moskee

Het is adventstijd. We hebben het over Maria. Een groep Gereformeerde studenten uit Delfshaven. En een aantal moslimse jongeren van een madrasa, een islamitisch leerhuis uit de buurt.

Nu hebben wijzelf niet zoveel met Maria op zich. We zijn niet Rooms. Toch hebben we deze begenadigde en gezegende vrouw hoog. Zó zelfs dat haar naam elke zondag respectvol in onze geloofsbelijdenis ten gehore wordt gebracht. En we willen er ook best een avond aan besteden. Tenslotte hangt ons leven ervan af, dat Gods Zoon via haar één van ons geworden is.

M. de Vries ■

Roomsen en ook Oosters Orthodoxen hebben nog iets extra's met Maria, dat wij (niet) missen. Maar ook voor moslims speelt ze een rol. Ergens een grotere dan wij haar toekennen. Nee, geen beelden, kaarsen of Ave Maria's in de moskee. Maar, zo vernamen we: het is niet voor niets de enige vrouw die in de Koran bij name wordt genoemd.

Maria is voor moslims een volmaakte vrouw. Ze doet als rolmodel niet onder voor Mohammeds eerste vrouw Chadiedja, hun dochter Fatima en... Asiya, de vrouw van de Farao van Egypte. Die (!) haalde immers Mozes uit het water? En toen zij zag dat Mozes' staf in een slang veranderde en de slangen van de magiërs opvrat, bekeerde ze zich, zeer tegen de zin van haar man, tot de islam. Een van de soera's (hoofdstukken) van de Koran draagt de naam van Jezus' moeder: de Soera Maryam, nummer 19. Daar gaat het uitgebreid over haar en de geboorte van Jezus. Eveneens in de derde soera: Al-Imraan, doet een aantal verzen onmiddellijk denken aan Lucas 1. Daar word je toch wel eventjes vrolijk van.

Er zijn wel wat merkwaardigheden. Maryam blijkt de dochter van Imraan=Amram. En de zus van Haroen=Aäron. Ze wordt dus geïdentificeerd met de vrouw die wij als Mirjam kennen van meer dan een millennium daarvoor.

Ook Zacharias komen we tegen. Hij is de vader van Jahja=Johannes. Maar treedt ook op als voogd van Maria. Die is evenals Samuël als klein kind door haar moeder afgestaan om te helpen in de tempel. Daar bleef ze onafgebroken, behalve (typisch Islamitisch!) in de weken dat ze menstrueerde.

Je zou zeggen: Mohammed heeft de kerstklok wel horen luiden, maar... Hij is ook in verwarring gebracht door apocriefe geschriften uit christelijke kringen. En... alles draait tenslotte wél om de geboorte van Jezus ("Vrede zij met deze grote profeet!") uit de máágd Maria. En dat is winst.

Hoewel? Bij nader inzien begrijpen we elkaar juist helemaal niet meer. Lammert: "Jullie geloven dus ook in de maagdelijke geboorte van Jezus. Maar waar was die voor nodig als Jezus niet meer dan een menselijke profeet was, zoals jullie zeggen? Blijkt uit de bijzondere manier van Jezus' geboorte niet dat met Kerst de mensgeworden Zoon van God ter wereld kwam?"

Hafiza: "Wat een onzin! Was Adam dan ook God? Die miste zelfs alle twee z'n menselijke ouders!"

Bilal: "En wat ik niet snap: als Maria voor jullie Gods moeder is, zijn dan de Roomsen met hun verering van Maria toch niet consequenter?"

Wat komt die avond aan het licht? Er staat een heleboel in de Koran dat ons ergens bekend in de oren klinkt. We vallen niet te veel over anachronismen en over wat in het licht van de Bijbel feitelijke onjuist is. Maar ook wat hetzelfde is, betekent toch iets anders als je Jezus niet echt kent. Niet als de inhoud van wat bij Paulus heet 'het grote mysterie van ons geloof': God, 'geopenbaard in een sterfelijk lichaam'.

Wij prijzen God omdat in de Persoon van zijn eeuwige Zoon, de Verlosser op aarde kwam. De enig mogelijke Middelaar. "O Gij ons heil, ons hoogste goed, Gij werd een mens van vlees en bloed". Zij

zijn blij met mannen die hen voorgaan op 'het pad der deugd': Mohammed, Jezus. En Fatma en Zainab verheugen zich dat zij in Maria ook nog een fantastische vrouw hebben aan wie zij zich spiegelen kunnen.

Wat Reinder aanspreekt is dat de Allerhoogste Maria 'als een schaduw bedekte'. Geheimtaal uit Lucas 1, dat het wonder verwoordt waardoor de verloofde van Jozef zwanger raakte van 'een kind van een wolk': de wolk die God verbeeldde. In verwachting van God én mens in Één. Faris is juist onder de indruk dat Allah in de nacht dat Jezus het levenslicht zag iets van zijn power toonde. 'Hij sprak en het was er'. Hij gebod en daar zat het, in de buik van Maria: één van de grootste profeten ooit uit een vrouw geboren.

Hoewel? Bij nader inzien kwam Gabriël er aan te pas. En hoe? Maria heeft zich teruggetrokken in de Al-Aqsa moskee. Daar wordt ze benaderd door de engel in de gestalte van een knappe jongeman. Met een boodschap. Maar ze wordt ook zwanger van hem. Niet door normale seksuele gemeenschap, maar doordat de engel Gods Geest in haar kleren blaast. Zo krachtig, volgens de beroemde uitlegger Ibn Kathir, dat zijn adem haar vagina bereikt. Hij blies in haar 'eerbaarheid', staat in Soera 66,12.

Maar wat heet dan nog maagdelijk, wanneer het mannelijk lid en het vloeibare sperma 'slechts' vervangen worden door vluchtige adem uit engelenmond? Ben je dan voluit mens wanneer Gods hemelse boodschapper je moeder toch maar via de normale route bevruchtte? Wie moet wie nu bevragen over vermenging van het goddelijke met het menselijke in de verschijning van Jezus? In de Koran staat niets over Johannes die, in statu nascendi, opspringt in de schoot van z'n oude moeder wanneer die door haar nichtje wordt begroet. Wel komt Jezus als baby aan het woord. Vanuit zijn wiegje zet Hij zichzelf vast neer als groot profeet. En daarmee getuigt hij van de kuisheid van zijn ongehuwde moeder. Zeggen onze moslimvrienden. Maar we zien het in de aangewezen verzen van Soera 19 niet met zoveel woorden staan.

Eigenlijk maakt het niet uit waar je als dominee 's zondags over preekt. Het gaat uiteindelijk altijd over de Heer Jezus. Maar het komt ook steeds op hetzelfde neer wanneer kerkmensen met moskeebezoekers spreken.

Wie is de ware Jezus? Halen christenen God omlaag wanneer ze Jezus aanbidden? Of hebben moslims Hem juist niet hoog genoeg door te ontkennen dat Hij nooit in zijn Zoon op aarde komen kon?

Spreek wij te klein over God die mens werd? Of zij te groot over de mens, die zich zonder Kerstkind moet kunnen redden?

Wij hebben Maria hoog. Maar waarom? Om de 'lage staat', waarin ze verkeerde toen God naar haar omkeek. Het zal je maar overkomen: moeder worden van de Heer Jezus.

Het moet ook wel een gelovig en gehoorzaam meisje zijn geweest. Maar verder? Ze blijft staan in de rij van andere voormoeders van Jezus, die bepaald geen heilige maagden waren. Tamar, Rachab, Batseba.

Ook hun is het min of meer overkomen. Hun zwangerschap. De plaats in Jezus' geslachtsregister. Dat God in hun nageslacht (enkelvoud!) omziet naar nietige zondaren. Inclusief zichzelf. Onreinen. Niet slechts maandelijks ongesteld, maar afgezien van Jezus Christus levenslang in schuld verloren. Maar dankzij Hem, Gods mensgeworden Zoon bevoorrecht om Gods kinderen te worden.

Ds. Marten de Vries is predikant te Rotterdam-Stad (missionaire dienst onder Moslims in het Rijnmondgebied).

uit de kerken

Delfzijl - beroepen: J.M. Haak te Ulrum
Doesburg/Doetinchem, Vrouwenpolder, Lutten - beroepen:
 kandidaat A.G. Hagg te Kampen

Arnhem (voor kerkelijk opbouwwerk in Oekraïense Gereformeerde Kerken, Rivne, West-Oekraïne) - **beroep aangenomen:**
 H. Drost te Houten

Geref. Kerkboek 2006 lied 173:

‘Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon’

In de nieuwe uitgave van het *Gereformeerd Kerkboek* zijn twee liederen van Jaap Zijlstra te vinden. De eerste van die twee was enkele weken geleden ‘Lied van de week’, de tweede, ‘Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon’, is zondag 21 januari aan de orde. De dichter gaf het lied de titel ‘Lied van verlangen’ mee.

A. de Heer ■

De kern van het lied wordt verwoord in het eerste couplet: Ons hart richt zich op God, zoals bloemen hun kelk richten op de zon, en enkele soorten zelfs meedraaien met haar gang van oost naar zuid. Het tweede couplet gaat verder in op de luister van God, in beeld gebracht door de nachtelijke sterrenhemel. In het derde couplet draait het beeld terug naar de mens; zoals God in de nachthemel zijn signatuur toont, zo wekt hij ons tot leven. Het lied, tot nu toe een benoeming van Gods Naam en Gods werk, mondt in het slotcouplet uit in een gebed: leidt ons uit het huis van schade en schande naar de stad van licht.

Tekst

Bij het lezen en herlezen van het lied springen enkele elementen in het oog. Allereerst is dat de verwantschap met Psalm 8; vooral de tweede en derde strofe zijn schatplichtig aan dat oude lied.

Als tweede is er het gebruik van het beeld ‘licht’ in verschillende vormen: zon (1), licht (1), (2), Morgenster (3), stad van licht (4). Licht betekent leven (1) en het staat tegenover duisternis (3), tegenover het huis van schade en schande (4) en tegenover sterfelijkheid (4). Ten diepste verwijst licht naar Christus: ‘De Morgenster, zozeer aan U verwant/Hij heeft het uur der duisternis verdreven’ (3).

Behalve beelden van licht trekt ook ‘taal’ een lijn door het lied. ‘Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon, zo *taalt* ons *lied* naar U, o God van vrede’ (1). Gods luister staat *geschreven* in de sterren, het is een *taal* van genegenheid, een *tijding* van verre (2). De nacht draagt Gods *signatuur* en wij zijn *geschreven met dezelfde hand* (3). God doet ons *zingen* (4) en zijn *adem* - zijn stem, zijn levensadem - geeft ons innigheid en gloed. Ook hier gaat het niet om zo-

maar een aardig beeld, maar om het geven van Leven; strofe 3 spreekt wat dit betreft duidelijke taal.

Er is nog een element dat aandacht vraagt. Het beeld van de zon, waar het lied mee begint, wordt, in het algemeen gesproken, al snel uitgewerkt als een beeld van macht, grootse heerlijkheid, onoverwinnelijkheid. Maar hier loopt het beeld van de zon over in dat van de maan en de nachtelijke sterrenhemel, het licht in de duisternis. Beeldbepalend zijn woorden als ‘een uitstraling zo zacht’, genegenheid, stille pracht (2), sierlijk schrift, gratie (3), innigheid en gloed (4).

Structuur

‘Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon’ verscheen in 1995 in dl. V van de reeks *Zingend Geloven. Bijdragen tot de ontwikkeling van het nieuwe kerklied*. Jaap Zijlstra nam het ook op in zijn bundel *Van harte brengen wij U lof. Lieder* (1997). Verder kreeg het een plaatsje in *Tussentijds. Aanvullend liedboek bij het Liedboek voor de Kerken* (2005).

In *Van harte brengen wij U lof* gaf Zijlstra als melodie aan ‘gezing 487’. Dat is ‘De Heer heeft mij gezien en onverwacht’ (tekst Huub Oosterhuis, melodie Bernard Huijbers). De melodie van dit lied werd gemaakt bij de strofen 64-66 van de berijming van psalm 119. Deze drie strofen werden bekend als afzonderlijk lied, ‘Een smekeling, zo kom ik voor uw troon’. Later maakte Oosterhuis bij dezelfde melodie andere teksten, o.a. ‘Zo vriendelijk en veilig als het licht’ (lied 174 uit het GK2006 en 90 uit de *Negentig Gezangen*), en ‘De Heer heeft mij gezien en onverwacht’ (lied 487 uit het *Liedboek*). De tekststructuur van al deze liederen, en dus ook die van ‘Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon’, werd dus aange-

reikt door de Geneefse Psalm 119:6 regels, afwisselend 10 en 11 lettergrepen, afwisselend staand en vrouwelijk rijm.

Melodie

Voor de opname van het lied in *Zingend Geloven* werd een nieuwe melodie gemaakt. De componist is Jos D'hollander. Deze Vlaming, geboren in 1934, is vooral bekend als beiaardier - hij is bijvoorbeeld ere-stadsbeiaardier van Gent en doceerde van 1972 tot 1990 aan de Koninklijke Beiaardschool te Mechelen. Daarnaast was hij van 1965 tot 1999 ook verbonden aan het Lemmensinstituut te Leuven als docent harmonie, praktische harmonie en liedbegeleiding. Ook schreef hij werken voor orgel, koor en beiaard. D'hollander schreef bij 'Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon' een mooie melodie in E-groot. Na het begin in E volgt de uiteindelijke bevestiging in die toonsoort pas in de slotregel. Daarvoor doorloopt de melodie de gehele afstand van de lage e naar de hoge (r. 1 en 2), cirkelt rond de dominant (b), maakt een kleine uitstap naar gis-klein (r. 3) en bevestigt dan E-groot door opnieuw de hele afstand van de lage naar de hoge e te doorlopen (r. 5 en 6).

In zijn geheel genomen ligt de melodie goed in het gehoor en zal ze niet veel moeilijkheden opleveren bij het zingen. Maar zonder goede voorbereiding gaat het zeker niet, want r. 4 is een fraaie adder onder het gras, die bij het aanleren goede aandacht vraagt. Datzelfde geldt voor het ritmisch verloop; als je dat van te voren niet goed bekeken hebt, raak je halverwege verstrikt in halven, halven met punt en kwarten. Ook hier is het r. 4 waar de adder onder het gras ligt, en opnieuw is het een hele mooie adder. Speel en zing de melodie vanuit een rustige halve noot (de eerste halve valt op 'Zo-als', opmatig dus). In r. 4 wordt dat dan even tegendraads, de halve noten op 'op-staat' en 'leven' gaan tegen de slag in en verleiden je om hier en daar maar even wat aan te passen (alsof opstaan uit de duisternis en kiezen voor het leven inderdaad tegen de te verwachten gang van zaken in gaat).

Een mooie en zeer adequate begeleiding is te vinden in de meerstemmige uitgave van *Zingend Geloven* V (nr. 75); deze zetting is van de hand van de componist.

Gebruik

Het lied kan bij verschillende gelegenheden worden gezongen. In de tijd ná Kerst, als het gaat over Christus die zich openbaart als de Zoon van God en het Licht van de wereld. Als

ochtendlied, maar evengoed als avondgebed. Als lied van verlangen naar Gods nabijheid, naar het vergezicht van de stad van licht, naar de daadwerkelijke komst van die stad van licht. Voor alles mag duidelijk zijn dat dit lied een gebed is, dat begint bij het noemen van Gods Naam en zijn grote daden van Schepping en Verlossing en dat, in het licht daarvan, bidt om de stad van licht die neerdaalt over de landen. En dat alles op een fijnzinnige toon.

Anje de Heer is musicus en publicist liturgie en kerkmuziek. Zij verzorgt voor de deputaatschappen Eredienst en Kerkmuziek het Steunpunt Liturgie.

173 Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon

Jos D'Hollander

1 Zo-als een bloem zijn kelk heft naar de zon,
een boom zijn ar-men uit-breidt naar de he-mel,
ja zelfs het zaad, diep in de ak-ker-grond,
zoekt naar het licht en op-staat om te le-ven,
zo zoekt ons hart naar U, o eeu-wig Licht,
zo taalt ons lied naar U, o God van vre-de.

2 Lof zij uw Naam die oplicht in de nacht,
uw luster staat geschreven in de sterren,
zo hoog van eer, een uitstraling zo zacht,
taal van genegenheid, tijding van verre.
Wij zien verwonderd naar de stille pracht,
zou ooit een mens die heerlijkheid verwerven?

3 In sierlijk schrift, hoog aan de hemeltrans,
hebt Gij de nacht uw signatuur gegeven.
Wij zijn geschreven met dezelfde hand,
dezelfde gratie wekt ook ons tot leven.
De Morgenster, zozeer aan U verwant,
Hij heeft het uur der duisternis verdreven.

4 God van ons hart, Gij die ons zingen doet,
uw mensen zijn wij, maaksel van uw handen,
uw adem geeft ons innigheid en gloed,
o leid ons uit het huis van schad' en schande.
Gij schenkt de sterveling een vergezicht,
uw stad van licht daalt neer over de landen.

Janp Zijlstra

Opmerking: deze bijdrage had geplaatst moeten worden in *De Reformatie* van 13 januari jl.

Liedboek gezang 324:

Wij zoeken in uw huis uw aangezicht, o Here

In het Nederlandse taalgebied zijn na de Reformatie weinig gezangen van Franse herkomst bekend geworden. Tenminste, wanneer we dat vergelijken met de grote hoeveelheid liederen uit Duitstalige streken. Met name door de 19de-eeuwse internationale Réveilbeweging werden in Nederland wel liederen van de Franse theoloog César Malan bekend via vertalingen van onder andere J.J.L. ten Kate en C.S. Adema van Scheltema. Sinds 1933 is één daarvan in gezangbundels van de gereformeerde kerken opgenomen: 'U heilig Godslam, loven wij'.

J. Smelik ■

Nu kennen we sinds het einde van de 16de eeuw in Nederland ook (Franstalige) Waalse gemeenten. De bekende liedboekdichter Jan Wit (1914-1980) was van 1948 tot 1967 predikant van de Waalse gemeente in Nijmegen. Hij zal mede hierdoor nauw in aanraking gekomen zijn met het Franse liturgische liedrepertoire dat in Waalse kerken gezongen werd. Men zong daar uit de bundel *Louange et prière: psaumes, chorals, cantiques, répons liturgiques adoptés par les églises évangéliques de France*. In deze bundel, die in 1939 voor het eerst verscheen en in latere edities uitgebreid werd, stond als gezang 347 het lied 'Nous adorons, Seigneur, prosternés dans ton temple' van Wilfred Monod. Het is één van de zes liederen van Franse origine die Wit vertaalde en opnam in zijn bundel *Ministeriale* (1966, pag. 74-75).

Dichter

William Frédéric Monod (Wilfred) werd op 24 november 1867 in Parijs geboren. Na zijn theologiestudie was hij vanaf 1892 als predikant werkzaam te Condé sur Noireau. Een jaar eerder was hij getrouwd met Eugénie Dorina Augustine Monod. In 1898 werd Monod predikant te Rouen en drie jaar later van de Église de l'Oratoire te Parijs. In 1909 werd hij hoogleeraar Praktische Theologie aan de Faculté de Théologie de Paris. Het was in 1912 dat Monod verkozen werd tot voorzitter van de internationale vereniging 'Union des Eglises Réformées de France'. In 1923 stichtte hij de tertiarijssengorde 'Tiers Ordre Protestante des Veilleur', een franciscaner orde voor protestante leken. Via deze orde werd Monod spreekbuis van de liturgische beweging in Frankrijk. Monod wordt doorgaans gekarakteriseerd als een oecumenicus en als een mystiek theoloog. Typierend voor hem is dat dit laatste niet bete-

kende dat hij zich uit deze wereld terugtrok. Integendeel, hij heeft zich voortdurend bemoeid met politieke en maatschappelijke vraagstukken. Naar zijn oordeel hadden de kerken niet alleen een taak op godsdienstig gebied maar ook ten aanzien van politiek en maatschappij. De kerk diende zich te engageren met de problemen van de wereld, ze moest beter blijk geven van haar 'revolutionaire geest' en 'radicale pretentie'. Gezien zijn werkzaamheden en idealen is Wilfred Monod niet voor niets eens getypeerd als de 'heraut van een sociaal en oecumenisch christendom'. Omdat hij zich naar het oordeel van de Parijse theologische faculteit onvoldoende prioriteit legde bij zijn leeropdracht, werd hij in 1929 ontslagen als hoogleeraar Praktische Theologie. Monod overleed op 2 mei 1943 in Parijs.

Tekst

Wanneer we de tekst van het lied 'Wij zoeken in uw huis uw aangezicht, o Here' doorlezen, dan herkennen we daarin de twee aspecten die kenmerkend zijn voor Monods theologie: verinnerlijking én sociale bewogenheid. Het eerstgenoemde staat centraal in de eerste twee strofen van het lied, terwijl de betekenis van het geloof voor het maatschappelijke leven vooral in de laatste twee coupletten verwoord wordt. Heel kernachtig vinden we deze twee aspecten verwoord in de versregel: 'mensheid zonder God, mensheid zonder brood'. Het één staat bij Monod niet los van het ander. In de eerste en laatste strofe wordt gerefereerd aan de plaatsen uit de evangeliën waar verhaald wordt dat Christus zich terugtrok op een berg om tot zijn Vader te bidden (Matt. 14:23, Marc. 6:46 en Luc. 6:12). In het derde couplet wordt gezinspeeld op de geschiedenis van Kaïn en Abel (Gen. 4): de roep van Abels bloed is de

roep van de mensheid zonder God en de mensheid zonder brood. Naar die roep moet de kerk luisteren: zij moet zowel hoorder als dader van het Woord zijn, 'opdat de wereld weet van uw barmhartigheid'.

Een passende plek voor het lied in de liturgie is rond het voorbedegebed of bij de collecte.

Componist

De componist van de melodie, Emmanuel Haein, werd op 5 februari 1896 te Montauban geboren. Rond 1920 werd hij student aan de 'Faculté libre de Théologie Protestante' in Montpellier. De theologiestudie combineerde hij na een paar jaar met een studie aan het Conservatoire te Bordeaux. Zijn hele leven lang waren theologie en muziek voor hem complementaire disciplines.

Ter afronding van zijn studie in Montpellier publiceerde Haein in december 1926 een belangwekkende 'thèse' over de Geneefse psalmmelodieën: *La Problème du Chant Choral dans les Eglises Réformées et Le Trésor liturgique de la Cantilène huguenote*. Hij maakte daarin korte metten met de indertijd alom aangehangen theorie van Orentin Douen, die beweerde dat de psalmmelodieën van wereldlijke liedjes afkomstig zijn. Grondig beargumenteerd stelde Haein daar tegenover dat er wel een relatie bestaat tussen diverse psalmmelodieën en het gregoriaans, c.q. gregoriaanse hymnen.

Na zijn studie werd Haein predikant van de Église Réformée in achtereenvolgens Vernarède en Cannes-Clairan, Tournon en Eynesse. In deze gemeenten, maar ook daarbuiten, heeft Haein veel werk verzet ter bevordering van de kerkmuziek. In 1961 ging hij met emeritaat. Zeven jaar later, op 8 juni 1968, overleed hij in Eynesse waar hij ook begraven werd.

Melodie

Hoewel de melodie, die Haein in 1930 componeerde, oorspronkelijk voor een andere liedtekst bestemd was, past zij uitstekend bij de tekst van Monods lied. Het is een introspectieve melodie die naar karakter mooi aansluit op de notie van verstillings en verinnerlijking die in de tekst een prominente rol speelt.

De melodie staat in e-mineur. De eerste regel eindigt op de grondtoon, en in de tweede regel beweegt de melodie van deze grondtoon naar de dominanttoon b. De derde regel bevat een fraaie modulatie naar de dominant van e-mineur, b-mineur. Meteen aan het begin van de slotregel wordt teruggemoduleerd naar de hoofdtoonsoort. De regels 1 en 3 zijn ritmisch aan elkaar verwant en dat geldt ook voor de regels 2 en 4. Karakteristiek voor de melodie zijn de gepunteerde halve noten halverwege de melodieregels 2 en 4. De melodie pauzeert daar als het ware. Met een dergelijke melodische cesuur loop je al snel het gevaar dat ook in de tekstregel op een onnatuurlijke plaats een cesuur komt. Afgezien van de tweede regel van het tweede couplet is dat in dit lied niet het geval. Als indicatie voor het tempo: ca MM 112 voor de kwartnoot.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn.

Preken uit de tijd?

Het COGG hoopt op DV 19 april 2007 van 14.30 tot 20.30 uur haar jaarlijkse conferentie weer te houden in De Aker in Putten. Onderwerp: *Preken uit de tijd?*

Twee deelthema's worden nader uitgewerkt:

- De prediking in een crisis, hoe zo?*
- Wat nu? En toch preken!*

Het eerste thema zal ingeleid worden door dr. G. van den Brink, universitair docent dogmatiek vanwege de Protestantse Kerk in Nederland te Leiden en opvolger van dr. W. Verboom als hoogleraar vanwege de Gereformeerde Bond in Leiden.

Drs. W.J.W. Scheltens uit Lunteren, o.a. eindredacteur van Credo (confessioneel gereformeerd maandblad), is gevraagd als co-referent. Het tweede thema zal ingeleid worden door prof.dr. A. Baars, hoogleraar in de ambtelijke

vakken aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Apeldoorn.

Ds. H. de Jong, emeritus-predikant in de Nederlands Gereformeerde Kerken zal als co-referent een bijdrage leveren.

In een groeps- en forumbespreking hopen we met elkaar tot een goede bezinning, toerusting en bemoediging te komen. Want de opdracht blijft: *Predik het Evangelie aan alle mensen*.

Ieder is van harte welkom. Er zal een collecte gehouden worden om de onkosten te dekken; deelname aan de maaltijd bedraagt € 14,-.

Met het oog op de maaltijd is het van belang dat u zich van tevoren opgeeft bij het secretariaat én u het genoemde bedrag overmaakt op gironummer 4543194 t.n.v. Penningmeester COGG te Veenendaal.

Nadere informatie te verkrijgen bij de secretaris: drs.I.A. Kole (0182-362588; i.a.kole@hetnet.nl).

PERSBERICHT

KERKGEBOUWEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Elk jaar krijgen we premie terug.
En flink wat!

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

PERSBERICHT

Dronten

Tijdens een feestelijke samenkomst van de kerkenraad en de gemeente op 28 december 2006 heeft de Gereformeerde Kerk (v) te Dronten de voortgaande instituering in twee zelfstandige kerken, te weten Dronten-Noord en Dronten-Zuid, afgesloten.

Twee jaar is onder leiding van een commissie gewerkt aan de splitsing van de gemeente. In het voorjaar van 2006 is door de kerkenraad besloten dat de gemeente, die op dat moment ongeveer 950 leden telde, toe was aan kleinschaliger eenheden.

In de afgelopen tijd zijn er afspraken gemaakt over o.a. de omvang van de beide gemeentes, de naamgeving, de verdeling van de gebouwen, goederen en financiële middelen, de bediening van het Woord. De beide gemeenten zullen blijven kerken in het gebouw De Lichtboei.. Van de beide predikanten zal ds. J.R.Visser verbonden blijven aan de kerk te Dronten-Noord en ds. B.Schaaij aan de kerk te Dronten-Zuid. Momenteel telt de gemeente 946 leden verdeeld over 287 adressen. Dronten-Noord telt 519 leden verdeeld over 161 adressen en Dronten-Zuid 427 leden verdeeld over 126 adressen.

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ *Toegang*.

Christelijke Jeugdaorg

Professionele hulp voor christenen

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

De gegevens van de beide gemeentes zijn als volgt:

Gereformeerde Kerk te Dronten-Noord:

Predikant: J.R. Visser
Scriba: L. Groeneveld
Diaconie: L.Lap

Postadres Postbus 137, 8250 AC Dronten

Gereformeerde Kerk te Dronten-Zuid:

Predikant: B. Schaij
Scriba: G.H. Tiekstra
Diaconie: L.H.J. Weening
Postadres Postbus 247, 8250 AE Dronten

Kerkgebouw: De Lichtboei
Adres: De Boeg 37, 8251CB Dronten